

Yttrande över detaljplan för Odensala 3:3 med flera, industrier i Verksmon

Diarienummer P2023-19

Insänt till Östersunds kommun inom ramen för samråd, mars 2025

Föreningen Rädda Spikbodarna ideell förening i Östersund motsätter sig Östersunds kommuns ambition att genom aktuellt förslag till detaljplan – Odensala 3:3 m.fl. Industri i Verksmon – ianspråka ett av stadens tveklöst mest uppskattade och demokratiskt tillgängliga områden för friluftsliv, Spikbodarna, för en storskalig industrietablering med mycket tveksam samhällsnytta.

Projektet har marknadsförts av kommunen och Jämtkraft som en del av den gröna omställningen, men det är svårt att se hur etableringen faktiskt bidrar till hållbar utveckling. De lokala konsekvenserna för naturvärden, friluftsliv och flera viktiga ekosystemtjänster är omfattande – samtidigt som det saknas ett helhetsperspektiv kring resursanvändning, till exempel när det gäller energi, mark och logistik. I själva verket innebär projektet sannolikt både nettoökade utsläpp och förlust av ekosystemfunktioner.

Föreningen menar därför att det är missvisande att beskriva planförslaget som hållbart. Tvärtom är det svårt att förena med kravet på god hushållning med resurser, som uttrycks i både miljöbalken och plan- och bygglagen – liksom med Sveriges klimatmål, regionala miljömål för Jämtlands län samt åtaganden inom Agenda 2030, där bevarad biologisk mångfald och hållbart markutnyttjande är grundläggande mål.

Bristfällig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen

Till att börja med vill föreningen framhålla att förslaget till detaljplan utgör en otillräcklig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen – det vill säga själva syftet med detaljplanering och kommunens uttalade ansvar enligt plan- och bygglagen. Istället för att på ett opartiskt sätt väga allmänna och enskilda intressen mot varandra har kommunen låtit politiska ambitioner och en enskild exploatörs vinstintresse väga mångfalt högre än aspekter som allmänhetens tillgång till rekreation och friluftsliv, naturvärden, ekosystemtjänster etc.

Föreningens ståndpunkt är att detaljplaneförslaget i sin helhet är olämpligt och att arbetet bör avbrytas. Om önskan fortfarande finns att möjliggöra etableringen bör det i så fall ske på en annan plats, med utgångspunkt i nu gällande översiktsplan och baserat på en grundlig och transparent lokaliseringsutredning.

Ett projekt utan stöd i översiktlig planering

I Östersunds kommuns gällande översiktsplan – ÖP 2040 (2014) – framgår kommunens ambition avseende det aktuella planområdet med all önskvärd tydlighet och denna ambition är diametralt motsatt intentionen bakom aktuellt detaljplaneförslag. I översiktsplanen anger kommunen att Spikbodarna (som omnämns som ett "kvalitativt rekreativt område") är en

del av en effektiv struktur som utgör ett exempel på den typ av goda resurshushållning som man eftersträvar – detta eftersom friluftsområdet kan nås utan tillgång till bil. Vidare anges området vara en del i ett viktigt grönt stråk mellan just Spikbodarna och Storsjön:

”Spikbodarna utgör ett område för skogsbruk med stora rekreations- och naturvärden. Flera av natur- och rekreationsområdena är sammankopplade med varandra, vilket är av stor betydelse för både människor, växter och djur.” (ÖP 2040)

I ÖP:n föreslås att ett 540 hektar stort område skyddas som ”Ekopark Spikbodarna”:

”Så kallade ekoparker ska skapas i större naturområden där det huvudsakliga skogsbruket är inriktat mot att förstärka den biologiska mångfalden och främja friluftsliv och rekreation. Ekopark Spikbodarna skulle kunna vara ett prioriterat projekt.”

Att notera är alltså att kommunen i sin egen gällande översiktsplan tillskriver skogsmarken i området mycket stora värden av flera slag (bland annat beskrivs att Östersund har ett nationellt ansvar att bevara den typiska kalkbarrskog som finns i Spikbodarna). Det finns också en förståelse för vikten av den struktur som Spikbodarna befinner sig i, som en del i ett av flera sammankopplade naturområden. Vidare lyfter översiktsplanen vilken vikt den här typen av områden har för stadens attraktivitet; för att attrahera inflyttning, för utvecklingen av turistnäringen samt inte minst för invånarnas friluftsliv.

Det är anmärkningsvärt att det berörda naturområdets stora värden är så utförligt beskrivna i kommunens gällande översiktsplan – samtidigt som kommunen i det aktuella detaljplanearbetet är beredd att bortse från dessa för, i bästa fall, kortsiktiga vinningar av högst tvivelaktigt storleksordning. **Att kommunen därefter försöker tillrättalägga planeringsförutsättningarna genom att i en ny fördjupad översiktsplan för södra Östersund peka ut området för andra ändamål framstår som tämligen genomskinligt. Ingen faktisk förändring har skett som motiverar en ny bedömning av denna högt värderade samhällsresurs – utöver en enskild exploitörs uttalade intresse av att bebygga marken.**

En översiktsplan är inte juridiskt bindande, men utgör ett centralt verktyg i den demokratiska planprocessen. Den ger invånarna möjlighet att förstå, påverka och förutse kommunens intentioner kring framtida markanvändning och utveckling. När kommunen i detta fall väljer att helt bortse från gällande översiktsplans tydliga ställningstaganden brister förutsägbarheten – och därmed den demokratiska legitimiteten i planeringen. Att driva igenom ett projekt av denna skala i direkt strid med översiktsplanen framstår därför som högst olämpligt.

Ett förödande förslag för stadens friluftsliv

Ett genomförande av detaljplaneförslaget skulle utgöra ett förödande och oåterkalleligt slag mot stadens friluftsliv. Spikbodarna – både de delar av friluftsområdet som finns inom planområdet och de nära intilliggande delar som skulle återstå efter en exploatering och som oundvikligen helt skulle skifta karaktär med denna massiva industri som närmsta granne – består av gamla kulturmarker som har nyttjats av östersundsbor i generationer. Utmärkande för området är just möjligheten att röra sig över stora, sammanhängande områden i rekreativt syfte – på skidor, cykel eller till fots – utan att behöva transportera sig hit med bil. Spikbodarnas varande som friluftsområde för alla östersundsbor, oavsett socioekonomiska förutsättningar, är därmed av massivt värde för allmänheten såväl som för folkhälsan. Ett

fortsatt nyttjande som friluftsområde med stora naturvärden och stora bidrag till lokalområdets ekosystemtjänster etc. torde alltså med all önskvärd tydlighet uppfylla miljöbalkens hushållningsbestämmelser (MB 3 kap. 1 §):

”Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.”

Att ianspråka den aktuella naturmarken för en storskalig industrietablering – som i princip skulle kunna placeras i anslutning till vilken annan spillvärmeproducerande industri som helst, på betydligt mer lämpliga platser med bättre förutsättningar för exempelvis transportkedjor – kan inte på något sätt motiveras i förhållande till områdets nuvarande värden.

Vidare skulle det oåterkalleliga beslutet att ianspråka naturmarken i enlighet med planförslaget bidra till att på ett mycket icke-strategiskt sätt stänga in staden, vilket skulle försämra möjligheterna för Östersund att långsiktigt växa som en hållbar struktur.

På sidan 40 i planbeskrivningen beskriver kommunen själv Spikbodarnas unika värden som ett av stadens mest frekvent nyttjade rekreations- och friluftsområden. Trots detta saknas en tydlig motivering till varför den föreslagna industrietableringens nytta skulle väga tyngre än förlusten av dessa värden – både inom och i anslutning till planområdet. **Om kommunen avser fortsätta den aktuella planläggningen måste förlusten av dessa unika värden kompenseras för. Och eftersom en detaljplan enbart kan reglera markanvändningen inom det område som plankartan omfattar måste adekvata kompensationsåtgärder tydliggöras, planeras, budgeteras och genomföras innan den aktuella detaljplanen kan antas, för att säkerställa att detta verkligen sker.**

Kompensationsåtgärderna bör lämpligtvis också genomföras på eller i nära anslutning till exploateringsområdet, för att kompensera för förlorade värden av olika slag i det omedelbara närområdet. Kompensationsåtgärder genomförda i exempelvis ett annat stadsnära grönområde, eller för den delen en annan del av kommunen, skulle ha mycket svårt att på ett ändamålsenligt sätt faktiskt fungera som kompensation i dess rätta bemärkelse.

I den nya FÖP som tas fram för södra Östersund i syfte att skapa ett planmässigt stöd för denna massiva industrietablering anges att allmänhetens tillgång till stadsnära skogsområden behöver säkerställas och industrietableringens barriäreffekter ska minimeras i de detaljplaner som tas fram. De ytterst torftiga ansatser till korridorer genom det massiva industriområdet som införts i detaljplaneförslaget kan på inget sätt anses tillfredsställa detta behov och svarar alltså heller inte mot vad som anges ens i den ännu inte antagna fördjupade översiktsplanen.

Om kommunen trots detta väljer att gå vidare med planförslaget, menar föreningen att planen åtminstone måste innehålla tydligare och mer ambitiösa åtgärder för att begränsa den negativa påverkan på friluftslivet i angränsande områden. I nuläget hanteras dessa frågor mycket bristfälligt. Det gäller inte minst den långa sträcka där planområdet gränsar till befintliga skidspår i kraftledningsgatan – en central passage för många besökare. Här bör substantiella skogsridåer bevaras som visuell och akustisk avskärmning, och även andra

åtgärder vidtas för att minska störningar från buller, ljus och trafik – samt motverka intrycket av en kall och ogästvänlig industrimiljö.

Sådana åtgärder måste dock regleras i plankartan för att vara juridiskt bindande – inte enbart anges som ambitioner i planbeskrivningen. Den tystnad, rymd och naturkänsla som idag präglar området måste ges reellt skydd om friluftsvärden över huvud taget ska kunna finnas kvar i anslutning till det planerade industriområdet.

Föreningen vill än en gång understryka vad som faktiskt står på spel: Det som i dag är ett levande skogslandskap med stigar, tystnad och öppna ängspartier kommer i praktiken att ersättas av ett hårdexploaterat industriområde med kalavverkade ytor, stängsel, kraftledning och trafik. Den typen av miljö kan inte erbjuda varken naturupplevelse eller friluftskvaliteter. Det innebär att det stadsnära skogsområde som i ÖP:n sägs behöva bevaras i själva verket förstörs genom detaljplanens genomförande. Det är viktigt att detta inte förloras ur sikte i den fortsatta planeringen.

En bristfälligt motiverat ianspråktagande av skogsmark

I miljöbalken 3 kap. 4 § framgår att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse:

”Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.”

Östersunds kommun anför att den aktuella skogsmarken endast utgör en mindre del – 2 % – av kommunens skogsinnehav, men kommer egentligen inte med någon typ av adekvat motivering till varför det enskilda intresset att bygga ett antal växthus eller annan industri skulle trumfa miljöbalkens hushållningsbestämmelser. Om kommunen önskar fortsätta driva det aktuella planarbetet vidare trots att det saknar stöd i översiktlig planering måste ianspråktagandet av den i lag skyddade skogsmarken motiveras på ett opartiskt och nyanserat sätt i lokaliseringsutredningen, vilket inte görs i nuvarande version.

Den i dagsläget utförda lokaliseringsutredningen framstår istället som oerhört bristfällig och pliktskyldig, och det på förhand uttalade önskemålet om att landa i att Spikbodarna/Norra Verksmon skulle vara den mest lämpade lokaliseringen lyser alltför tydligt igenom. Detta framgår inte minst i den i sammanhanget orimligt höga vikt som tillskrivs de så kallade genomförandefrågorna (det vill säga vad exploatören, Jämtkraft och kommunen anser mest praktiskt) – i stark kontrast till den mycket bristfälliga hänsyn som ges den gröna infrastrukturen och dess värden.

Detta förstärks ytterligare av att kriterier som områdets storlek och tillgång till spillvärme har getts stor betydelse i utvärderingen, utan att det motiveras varför just dessa faktorer skulle väga särskilt tungt ur ett allmänt planeringsperspektiv. I praktiken förefaller dessa kriterier snarare spegla exploatörens önskemål än breda samhällsintressen. Det är anmärkningsvärt att en extern exploatör kan ha ett så stort genomslag på detaljplanens utformning – särskilt när kommunen själv står för samtliga kostnader för planarbetet. Än mer motsägelsefullt blir det när kommunen, i samband med överklagandet av markanvisningsavtalet, anförde att planupplägget inte var specifikt inriktat på att tillgodose exploatören Warms behov.

Vidare bör det påtalas att det faktum att en kommun har en uttalad önskan om att göra plats för en så kallad elintensiv industri inte nödvändigtvis går hand i hand med att den aktuella kommunen per automatik också *har* en lämplig lokalisering för den typen av verksamhet – kanske varken i anslutning till centralorten eller överhuvudtaget inom kommungränsen.

Det geografiska område inom vilket lokaliseringsutredningen söker lämpliga platser bör därför utökas avsevärt – lämpligtvis till hela regionen. En alltför snäv sökradie i den här typen av utredningar riskerar annars att resultera i att stora etableringar placeras på mark som egentligen inte är den mest lämpade, sett till dess stora värden ur andra perspektiv. Samtidigt är ofta den exakta lokaliseringen inte avgörande för exploitören, utan att det räcker med att etablera sig inom en viss region. Här finns goda exempel på hur man i andra delar av Sverige har samverkat över kommungränser för att exempelvis hitta den mest lämpade lokaliseringen för en stor etablering inom en delregion.

Utöver detta behöver naturvärden, ekosystemtjänster och allmänna intressen ges adekvat tyngd i lokaliseringsbedömningen. När ett projekt har denna höga svansföring inom hållbarhet och "grön omställning" bör det också ta hänsyn till ett bredare perspektiv – exempelvis avseende logistikkedjor och påverkan på andra samhällsintressen – för att på ett sakligt och ändamålsenligt sätt kunna utreda en lämplig lokalisering. Detta ligger i linje med lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken, som kräver att en verksamhet förläggs till den plats där den gör minst skada.

Vidare behöver lokaliseringsutredningen ställa sig frågan "vad är ett väsentligt samhällsintresse i Jämtland/inom aktuellt geografiskt område?" för att kunna bedöma platsens befintliga värden i relation till eventuella nya sådana som skulle kunna uppstå i samband med en etablering. **Endast en etablering som kan bedömas utgöra ett sådant väsentligt samhällsintresse och till vilken ingen bättre lämpad plats står att finna inom regionen bör kunna trumfa områdets stora befintliga samhälls-, miljö- och klimatvärden.**

Östersunds kommun hävdar att Spikbodarna/Norra Verksmon är det enda möjliga alternativet, trots att det även enligt utförd lokaliseringsutredning är den plats som innebär störst påverkan på biologisk mångfald och rekreation. Föreningen poängterar återigen att det inte finns någon som helst garanti för att en lämplig lokalisering alls går att uppbringa inom det snäva område kommunen valt att analysera – även om det till skillnad från nu skulle göras med ett opartiskt och öppet förhållningssätt.

Negativ påverkan på samtliga ekosystemtjänster, naturvärden och fragmentering av viktiga ekosystem för skyddade arter

Utöver att möjliggöra den storskaliga industrietableringen framgår det av planbeskrivningen att planen också syftar till att "säkerställa de höga naturvärden som finns inom planområdet". Hur dessa naturvärden i realiteten säkerställs genom de ytterst diminutiva naturområden som har införts i plankartan är dock högst oklart.

I planbeskrivningen kan vi läsa att detaljplanen har utformats med intentionen att värna de "avgränsade ytor" med höga naturvärden som finns inom planområdet. **Här är det dock viktigt att poängtera att en planläggning i enlighet med förslaget i allra högsta grad bidrar till en fragmentering av befintliga naturområden och gröna stråk som är av yttersta vikt för**

de naturvärden och hotade arter som man säger sig vilja skydda. Det framgår även på sidan 37 i planbeskrivningen att kommunen har för avsikt att ta bort miljöer med höga naturvärden, som omfattas av artskyddsförordningen.

Eftersom flera av de genomförda naturvärdesinventeringarna är utförda med en översiktlig ambitionsnivå, och de övriga enbart medel, finns det betydande risk att viktiga artförekomster har missats. Inventeringarna täcker dessutom olika delar av planområdet och har genomförts vid olika tidpunkter under året, vilket innebär att vissa artgrupper inte kunnat fångas upp – till exempel nattaktiva fågelarter som ugglor. För den norra delen av området saknas helt en riktad inventering av groddjursarter, trots att denna grupp är särskilt känslig för habitatförändringar och ofta är skyddad enligt artskyddsförordningen.

Föreningen menar därför att detaljerade inventeringar bör genomföras om kommunen avser gå vidare med planarbetet. Dessa bör omfatta såväl häckningsplatser och födosöksområden som individantal, och genomföras under rätt årstid och med beaktande av artgruppernas specifika ekologi. Ett beslut som riskerar att bygga på ett otillräckligt kunskapsunderlag står i strid med miljöbalkens krav på försiktighet och kunskapsbaserad prövning (MB 2 kap. 1–3 §§).

Att föreställa sig att ett massivt ingrepp likt detta i ett idag sammanhängande skogsområde inte skulle förstöra viktiga livsmiljöer för hotade fjärilar, fåglar och fladdermöss genom att man sparar klart underdimensionerade buffertzoner är ett naivt önsketänkande. Projektet kommer om det genomförs att leda till massiva barriäreffekter för såväl flora som fauna (här kan man dessutom poängtera att just rekreationsstråk ofta utgör särskilt viktiga spridningsvägar) och medföra en kraftig negativ påverkan även på intilliggande naturområden och viktiga habitat.

Som kommunen själv är inne och snuddar vid i planbeskrivningen, i stycket som avser violett guldvinge, är förändrad markanvändning ett av de största hoten mot biologisk mångfald på global nivå. Att i det läget bidra till att så påtagligt fragmentera viktiga livsmiljöer för hotade arter framstår som ett verkligt dåligt förslag och knappast förenligt med en hållbar utveckling och ansvarsfull planering. Vidare anges i planbeskrivningen att exempelvis bebyggelse, sparade trädridåer på kvartermark och belysning bör utformas så att påverkan på hotade fladdermöss minimeras. Men sådana skrivningar saknar bäring i praktiken om inte adekvata regleringar införs i själva plankartan. Ett genomförande av planförslaget skulle även bidra till avverkning av gamla träd, som också de utgör viktiga livsmiljöer kopplade till biologisk mångfald.

De stora värdena av sammanhängande gröna stråk och lång skoglig kontinuitet i området konstateras även av kommunen själv på sidan 40 i planbeskrivningen - under rubriken "Gröna samband". Enligt utförd utredning skulle dessa värden vara svåra att kompensera om de tillåts gå förlorade. Vidare konstateras på sidan 47 i planbeskrivningen under rubriken "Risk för störningar":

“Detaljplanen möjliggör för etablering av industri, verksamheter samt växthus och fiskodling vilket kan komma att innebära störningar för närområdet av exempelvis buller, alstring av (miljöfarligt) avfall och störande belysning från verksamheterna. Även från transporter till och från området kan störningar uppstå.”

Givetvis skulle även dessa störningar få påtagligt negativ påverkan också på intilliggande habitat och miljöer. Föreningens farhåga är alltså att etableringen i praktiken riskerar att urholka värdena i de naturskyddade ytor som lämnas kvar – i sådan grad att deras funktion som livsmiljö till stor del går förlorad. I MKB:n konstateras till exempel:

“Planförslaget medför att skog avverkas och stora areal skogsmark hårdgörs. Dagvatten omhändertas och leds bort. Detta kan medföra att grundvattennivån sjunker inom planområdet till följd av utebliven infiltration.”

Vi ser en uppenbar risk att detta direkt påverkar de arter som natur- och buffertzonerna är avsedda att skydda. Sänkt grundvattennivå, förändrat mikroklimat (t.ex. förändrade vindförhållanden och ökad solinstrålning) i kombination med fragmentering av naturmiljön kan göra att livsmiljöerna försvinner eller blir obrukbara för de känsliga arter som anges som skyddsvärda.

Enligt framtagna miljöbedömning bedöms olika grader av negativ påverkan uppstå på nästan samtliga områden – inte minst möjligheten till rekreation och friluftsliv – men också på:

- naturvärden, biologisk mångfald, inklusive rödlistade och fridlysta arter
- dagvattenflöden inklusive risk för föroreningar i vattendrag
- skogens ekosystemtjänster som exempelvis kolinlagring, temperaturreglering och skydd mot översvämningar och torka. Samt även de kulturella ekosystemtjänsterna.
- yt- och grundvatten
- landskapsbild
- naturresurser
- luftkvalitet, då den ökade trafiken enligt detaljplanen kan innebära en försämring av den redan dåliga luftkvaliteten i centrum

Det är orimligt att kommunen bedömer att all denna negativa påverkan är acceptabel när den viktas mot ett storskaligt och spekulativt industriprojekt med ytterst tveksam allmännytta.

På sidan 12 i planbeskrivningen skrivs att “Jämtkrafts investeringar i elnätet innebär en unik möjlighet för kommunen skapa förutsättningar för elintensiva etableringar och bidra till den gröna omställningen.” Att projektet skulle bidra till den gröna omställningen utgör i praktiken grundmotivet för hela etableringen. Men påståendet att det aktuella förslaget skulle främja en sådan samhällsförändring är i högsta grad ifrågasättbart. Verklig grön omställning kräver att miljömässiga, sociala och ekonomiska hänsyn integreras – medan exploateringen i Spikbodarna riskerar att misslyckas på samtliga dessa punkter. Detta har föreningen bland annat belyst i en debattartikel i lokalmedia i mars 2024.

Negativ påverkan på viktiga kulturmiljöer

Planförslaget innebär en negativ påverkan på skyddsvärda kulturmiljöer, framförallt i form av äldre fäbodmiljöer. Även om inga massiva, enskilda kulturvärden har identifierats inom planområdet är det dock påtagligt hur dessa gamla kulturmarker utgör en viktig del av förståelsen för den plats Östersund med omnejd har varit och vilka levnadsvanor som bidrog till att forma den. Dessa marker som har nyttjats av östersundsbor i generationer skulle genom etableringen antingen helt gå om intet eller fragmenteras och tappa sitt sammanhang.

Negativ påverkan på landskapsbild

Det aktuella planområdet är högt beläget och den massiva industriutbyggnad som kommunen avser tillåta kommer oundvikligen att få en negativ påverkan på landskapsbild. De idéer kommunen anför avseende att minimera denna påverkan genom exempelvis en genomtänkt färg- och ljussättning har ingen bärighet mot verkligheten då de inte följs upp med regleringar i plankartan.

Därtill tillåter planen byggnadshöjder på upp till 40 meter – utan att något tydligt redovisat motiv anges för varför detta anses nödvändigt. Det är anmärkningsvärt att en så långtgående inskränkning i landskapsbild tillåts utan redovisad behovsanalys. Föreningen menar att denna höjd inte kan accepteras. Om planen trots våra invändningar genomförs, bör den maximala byggnadshöjden kraftigt begränsas.

Otillräcklig hantering av dagvattenfrågan och klimatrisker

Området utgörs idag av skogsbevuxen naturmark som kommunen själv konstaterar har en viktig roll som reglerande ekosystemtjänst (se sidan 42 i planbeskrivningen) – framförallt genom att fördröja dagvatten i samband med kraftiga regn och därigenom minska risken för översvämningar nedströms, där bland annat E14/E45 ligger.

Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att kommunens gällande riktlinjer för dagvattenhantering endast kräver att fastighetsägare på kvartersmark fördröjer dagvatten motsvarande ett tvåårsregn – en relativt låg nivå sett till de ökade riskerna för extremnederbörd. Även om detta ligger i linje med gängse tillämpning i kommunen, framstår det som otillräckligt i relation till ambitionerna om klimatanpassning och hållbar omställning. Särskilt eftersom kravet inte följs upp med reglering i plankartan (annat än på allmän plats natur – inte på kvartersmark) eller med utökad lovplikt vid hårdgöring, vilket innebär att kvartersmark i praktiken kan exploateras helt utan att dagvattenfrågan hanteras tillräckligt.

Områdets idag viktiga funktion i att förhindra översvämningar i lägre belägna områden riskerar alltså att helt gå om intet. Mot bakgrund av klimatförändringarna – med ökade nederbördsmängder och mer frekventa skyfall – framstår denna bristfälliga hantering som särskilt problematisk.

Som naturmark bidrar området idag inte bara till att dämpa översvämningrisker, utan fungerar även som kolsänka och hjälper till att reglera mikroklimatet genom att motverka effekterna av så kallade urbana värmeöar. Genom att hårdgöra stora ytor utan tydliga krav på

dagvattenhantering och bevarande av koldioxidbindande ytor, förloras flera viktiga klimatreglerande funktioner och planområdet riskerar istället att påtagligt bidra till dessa negativa klimateffekter. Detta står i direkt motsättning till målen om klimatanpassning och hållbar samhällsplanering enligt Agenda 2030 och kommunens egna klimatstrategier.

Det kan idag starkt ifrågasättas att dagvattenflöden i planområdet har beräknats med en säkerhetsfaktor på endast 1,25. Mot bakgrund av ökad extremväderproblematik och den avgörande roll området spelar för att fördröja vattenflöden nedströms – där viktig infrastruktur som E14/E45 riskerar att påverkas – framstår detta som otillräckligt. I känsliga områden bör högre säkerhetsfaktorer övervägas, i linje med både försiktighetsprincipen i miljöbalken och moderna rekommendationer för klimatanpassning.

Otillräcklig utredning av vattenbehov i växthus och fiskodlingar

Planbeskrivningen anger att behovet av bevattningsvatten i växthusen kan minskas genom att dagvatten från tak- och markytor samlas upp i dammar. Det saknas dock en konkret beskrivning av hur detta ska genomföras, och miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) innehåller ingen analys av vattenbehov eller risk för vattenbrist. Det framgår att kommunalt vatten "inte ska användas som primär källa", men genom att inte adressera frågan lämnar planen öppet för att det kan bli aktuellt som reservkälla.

Enligt uppgifter från Jordbruksverkets rådgivningstjänst ligger vattenåtgången för växthusodling med recirkulering i storleksordningen 4 200–6 300 liter per 1000 kvadratmeter (0,1 hektar) och dygn. Det innebär att ett växthus på 10 hektar (100 000 m²) kan förbruka upp till 630 000 liter, eller 630 kubikmeter vatten per dygn. Fyra växthus av den storleken skulle därmed ha ett sammanlagt vattenbehov på mellan 1 680 och 2 520 kubikmeter per dygn under sommarsäsongen.

Mot bakgrund av klimatförändringarna och risken för långvariga torrperioder – som exempelvis sommaren 2018 – väcker detta allvarliga frågor. Hur ska vattenförsörjningen tryggas om dagvattentillgången är otillräcklig? Kommer dessa verksamheter, inklusive eventuella fiskodlingar, då att konkurrera med invånare och samhällsservice om kommunalt vatten? **Vi efterlyser en riskanalys och en tydlig utredning av verksamheternas faktiska vattenbehov, samt vilken påverkan detta kan få på kommunens vattenförsörjning och behov av framtida kapacitetsökning.**

Energianvändning i strid med kommunens egna målsättningar

I planbeskrivningen anges att "då efterfrågan på elförsörjning till elintensiva verksamheter är stor i regionen har en del av den förstärkta försörjningen avsatts för Verksmons industriområde". Det finns dock anledning att ifrågasätta denna motivering. En mer verklighetsnära beskrivning är att Jämtkraft behöver förstärka elnätet – och söker samfinansiering för detta. Att locka elintensiva verksamheter som kan bidra till kostnaderna är önskvärt ur Jämtkrafts perspektiv. Företaget har därför sökt koncession hos Svenska Kraftnät för att kunna bygga ut kapacitet motsvarande 500 MW.

Kommunens långvariga intresse för att etablera ett datacenter genom projektet Power Region gav grunden, men enligt uppgift från kommunpolitiker tillkom ytterligare aktörer, bland

annat Warm hösten 2022, vilket påskyndade processen. Därmed kom även växthusverksamhet att inkluderas i projektet. Men priset östersundarna får betala för denna finansieringslösning är högt: förlorad natur, hotad biologisk mångfald och kraftigt inskränkt friluftsliv.

Kostnaden stannar heller inte vid det sociala och ekologiska. Östersunds kommun har redan flaggat för att nätavgifterna kommer att höjas till följd av utbyggnaden ([SVT september 2024](#)). Och i mars 2025 meddelade Svenska Kraftnät att [elpriserna i norra Sverige sannolikt kommer att stiga](#), bland annat på grund av trycket från elintensiva industrisatsningar. Det innebär att kommuninvånare drabbas både genom minskad livskvalitet – och genom högre kostnader i vardagen.

Detta är inte bara orättfärdigt – det strider också mot kommunens egna klimatmål. I

Östersunds klimatkontrakt (i samarbete med Viable Cities och flera myndigheter) slås fast att:

“Energianvändningen ska minska med 40 procent till år 2030 i Östersunds kommun som geografiskt område och med 30 procent i kommunorganisationen.”

Ett av de sju strategiska utvecklingsområden som klimatkontraktet omfattar är samhällsplanering och byggande. Hur den planerade etableringen – med både växthus och datorhallar – skulle kunna förenas med målet om minskad energianvändning är svårt att förstå.

Nyligen rapporterade [Sveriges Radio](#) om att datacenter i Dublin nu står för hälften av den regionala elförbrukningen, vilket i praktiken tränger undan bostadsbyggande. En forskare i inslaget sammanfattar situationen med orden:

“It seems that there’s a complete contradiction.”

Föreningen menar att det är en berättigad problembeskrivning också i Östersund.

Planbeskrivningen och miljökonsekvensbeskrivningen saknar helt en analys av hur olika samhällssektorer påverkas när en stor del av elkapaciteten tas i anspråk av nya, elintensiva verksamheter. Är det samhällsekonomiskt rimligt att lägga så mycket energi på växthus, fiskodling – och annan industri som detaljplanen lämnar öppen för – i en tid då vi samtidigt måste elektrifiera transporter och trygga elförsörjningen till bostäder, vård och andra företags verksamheter? Den frågan lämnas helt obesvarad i planförslaget.

Otydlighet kring tillåten industriverksamhet

Detaljplanen anger ingen tydlig inriktning för vilken typ av industri som kan etableras i området, utöver de inledande planerna på växthus och fiskodling. Om just dessa planer inte förverkligas lämnas området öppet för en bred kategori verksamheter – utan att det framgår vilka miljö- och samhällseffekter dessa kan få. Denna otydlighet innebär att konsekvenserna för naturmiljö och landskapsbild blir svåra att förutse och därmed svåra att värdera.

En tydlig begränsning av tillåtna verksamheter bör därför införas i planen om arbetet med den fortsätter. Eftersom etableringen marknadsförts som en del av den "gröna

omställningen" bör det också ställas krav på att tillkommande verksamhet tydligt bidrar till Sveriges miljömål och inte motverkar dem – vare sig lokalt, regionalt eller nationellt.

Otillräcklig utredning av fiskodlingens miljö- och djurskyddspåverkan

Detaljplanen nämner också att området kan upplåtas för fiskodling, utan att redovisa de miljömässiga eller etiska konsekvenserna. Här vill föreningen framhålla att även landbaserade fiskodlingar medför betydande miljörisker – bland annat utsläpp av näringsämnen, kemikalier och läkemedelsrester, särskilt vid driftstörningar eller otillräcklig rening. Sådana utsläpp kan påverka både grundvatten och närliggande ytvatten negativt.

Dessutom är fiskodling ofta beroende av fiskbaserat foder, vilket bidrar till överfiske i andra delar av världen och underminerar hållbarheten i hela produktionskedjan. Därutöver finns allvarliga djurskyddsproblem kopplade till intensiv odling, där fisk hålls i mycket hög täthet och inte kan utöva naturliga beteenden.

Mot bakgrund av dessa risker, och den bristfälliga analys som presenteras i planunderlaget, bör möjligheten till fiskodling utgå ur detaljplanen.

Detaljplanering i strid med PBL och MB

Såväl plan- och bygglagen (PBL) som miljöbalken (MB) utgör centrala rättsliga ramar för detaljplanering. Föreningen menar att det aktuella planförslaget strider mot båda dessa lagstiftningar på flera punkter – särskilt vad gäller:

- bristande avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen,
- miljöbalkens hushållningsbestämmelser,
- PBL:s krav att mark endast får tas i anspråk för bebyggelse om den från allmän synpunkt är lämplig för det avsedda ändamålet (2 kap. 6 § PBL), samt
- miljöbalkens skydd av skogsmark av nationell betydelse.

Mot bakgrund av dessa stora brister menar föreningen att planarbetet bör avbrytas – det är omöjligt att se att planförslaget ens efter omfattande revideringar skulle kunna bli lämpligt att genomföra på denna plats.

För Föreningen Rädda Spikbodarna

Östersund, 31 mars 2025

Henrika Lavonius Wike, ordförande

Lotta Ekström, sekreterare

Marianne Gidén, kassör

Linda Karlsson, ledamot

Kontakt: info@raddaspikbodarna.nu